

Nasjonalt senter for distriktsmedisin
v/ leder Anette Fosse

Anders Forsdahls minnepris 2021 – nominasjon fra Norsam

Norsk samfunnsmedisinsk forening (Norsam) nominerer Mona Søndena (f. 1957), kommuneoverlege og fastlege i Sør-Varanger kommune, til Anders Forsdahls pris 2021.

Søndena nomineres fordi hun må sies å være en bauta i norsk distrikts- og primærmedisin. 27 år gammel kom hun i til Kirkenes og Sør-Varanger som turnuslege i 1984. Etter det fortsatte hun å jobbe i kommunen, først som kommunelege 2 og fra 1987 som kommunelege 1. Etter fullført spesialisering i både allmenn- og samfunnsmedisin i 1992 ble hun kommuneoverlege i Sør-Varanger kommune, en stilling hun innehar den dag i dag.

Norsam nominerer Søndena i hht. kriteriene som er fastsatt i statuttene for tildeling av prisen:

Kriterium 1: Distriktsmedisinsk praksis, med vekt på faglig og organisatorisk utvikling av tjenester som kan bidra til å forbedre tilbudet og kvaliteten for pasientene og som bidrar til styrke rekruttering og stabilisering blant personellet.

Gjennom hele sin legekarriere har Mona Søndena arbeidet både operativt og strategisk som kombinert allmenn- og samfunnsmedisiner. Hun har vært sentral i planlegging, administrering og dimensjonering av både fastlegetjenesten og den kommunale helsetjenesten i Sør-Varanger. Ettersom kommunen grenser mot Russland i øst, har migrasjonshelse vært et prioritert arbeidsfelt for henne. Nok et geografisk aspekt med distriktsmedisinske implikasjoner er kommunens store arealer og avstander, som har nødvendiggjort en desentralisert legetjeneste gjennom driften av et «utekontor» i bygda Bugøynes.

Nettopp i denne bygda arbeidet Anders Forsdahl som distriktslege for mer enn 50 år siden. Her gjorde han grunnleggende observasjoner av det som senere skulle føre til et forskningsmessige pionérarbeid: Om sammenhengen mellom menneskers oppvekstvilkår og senere helsetilstand, det som for fagets «innvidde» ble kjent som Forsdahl-Barker-hypotesen.

Som allmennlege har Søndena betjent utekontoret i bygdesamfunnet Bugøynes i hele 35 år. Sant å si er det ikke mange utekontorer som kan skilte med å tilby sine innbyggere tjenester fra én og samme lege over en så lang periode. Den 105 km lange veistrekningen fra Kirkenes til Bugøynes preges ofte av krevende vær- og føreforhold – med glatte veier og snø og vind i den lange vintertiden nordpå.

Og hvis man finregner på tingene, vil man komme frem til følgende faktum: Dr. Søndena har kjørt en strekning tilsvarende 4,5 ganger rundt ekvator, tilbragt halvannet år i bil – og sist, men ikke minst, hun har brukt mellom 4 og 5 årsverk som «distriktslege» for å betjene lokalsamfunnet Bugøynes.

Kriterium 2: Akademisk arbeid i form av forskning og undervisning som bidrar til å styrke kunnskapsgrunnlaget for praksis i utkantområder, både i forhold til de særlige faglige og organisatoriske utfordringer som preger slik praksis.

Mona Søndena er fremfor alt en *operativ* allmenn- og samfunnsmedisiner – men hun er høyst skrivefør. Hun har vært medforfatter på 4 publikasjoner i vitenskapelige tidsskrifter og – ikke minst – drevet med medisinsk formidling som redaksjonsmedlem av fagbladet *Utposten* gjennom 11 år (2009–19). Over tid ble hun en «garantist» for legitimitet og kontinuitet i den dugnadsbaserte publikasjonen. Gjennom *Utpostens* spalter befestet hun rollen som talsperson for et distriktperspektiv i norsk medisin.

Hun har også utøvd en forbilledlig pedagogisk gjerning som veileder for spesialistkandidater i samfunnsmedisin og allmennmedisin gjennom 25 år – og som praksislærer for medisinstudenter ved Universitetet i Tromsø i enda lengre tid. Og som leder av det regionale samfunnsmedisinske faglige nettverket i Finnmark (og senere Troms og Nordland) har hun i flere tiår arbeidet systematisk for å få på plass et samfunnsmedisinsk utdanningstilbud i Nord-Norge. For dette arbeidet ble hun i 2005 tildelt yrkesforeningens LSA sin hederspris (LSA = Leger i samfunnsmedisinsk arbeid).

Kriterium 3: Administrativt og ledelsesmessig arbeid med særlig fokus på tilretteleggelse for utvikling og drift av helsetjenester i utkantområder.

Søndenas innsats som kommuneoverlege i 35 er forbundet med stor arbeidsinnsats og effektivitet. Hun omtales som en pragmatisk og løsningsorientert team-bygger, men hun kan også utvise nødvendig autoritet når det trengs. Som helseleder i en utkantkommune er hun særlig opptatt av rekruttering av unge leger til distriktsmedisin. Siden 2018 har hun vært medlem av styringsgruppen i ALIS Nord. Det siste året har hun hatt en deltidsstilling i dette prosjektet, som har som mål å utdanne og rekruttere allmennmedisinere i Nord-Norge.

Kriterium 4: Fagpolitisk og helsepolitisk arbeid som bidrar til å sette dagsorden for viktige distriktsmedisinske problemstillinger og som kan være premissgivende for vurderinger og beslutninger om rammer og vilkår for helsetjenestene i distriktene.

Ingen kan bestride at Mona Søndena har et stort hjerte for Distrikts-Norge, et brennende faglig engasjement og en sterk sosial bevissthet. Hun er opptatt av likeverdige helsetjenester og hvordan man på kommunenivå reelt kan bidra til å redusere sosiale ulikheter i helse. Hennes engasjement på dette feltet bevitnes av en rekke profilerte verv:

- leder av Finnmark legeförening 1989–93
- styremedlem av Offentlige legers landsforening (OLL) gjennom 4 år i 1990-årene
- styremedlem i Helse Finnmark/Finnmarkssykehuset 2003–05 samt 2010–16
- styremedlem i Helse Nord 2005–08 og styremedlem i Nord-norsk Helsennett 2002–04
- styremedlem i Norsk Helsennett 2014–17
- leder av Fastlegerådet i Finnmark 2018– d.d.

Kriterium 5: Praktisk, administrativt eller akademisk arbeid som kan bidra til å utvikle og styrke samhandling mellom nivåer og intermediære tjenesteformer i grensesnittet mellom nivåene (distriktsmedisinske sentre, sykestuer mv.) kan også vektlegges i vurderingen av kandidater.

Lenge før samhandlingsreformen i 2012 tok Mona Søndena til orde for at helsesektorens oppgaver må løses gjennom bedre samhandling mellom ulike aktører og tjenester. Hun var mangeårig medlem av samhandlingsutvalget i Helse Nord (2005–19) og bidro til å sette en rekke samhandlingssaker på dagsorden. Hun var særlig opptatt av logistikk, informasjonsflyt og kvalitet i grensesnittet mellom fastleger og spesialisthelsetjenesten. Dette engasjementet har hun videreført som medlem det nye regionale fagrådet for samhandling i Helse Nord som ble opprettet i 2020.

Kriterium 6: Lokalsykehusutvikling, med vekt på å utvikle lokalsykehuset som bærekraftig ledd i tiltakskjeden, og som viktig bindeledd både i forhold til førstelinjen og de mer spesialiserte sykehusenheter.

I egenskap av å være kommuneoverlege i en utkantkommune, styremedlem i Finnmarkssykehuset og styremedlem i Helse Nord RHF, har Mona vært en pådriver for å opprettholde og videreutvikle desentraliserte spesialisthelsetjenester, inkludert gode lokalsykehus som sikrer akuttfunksjoner for befolkningen i utkantområdene.

Konklusjon: Mona Søndena skårer høyt på kriteriene for Anders Forsdahls minnepris.

Vi må få legge til: Den nominerte er genuint glad i mennesker og strekker seg langt for både pasienter og medarbeidere. Ikke sjeldent avsluttes lange arbeidsdager med et hjemmebesøk hos pasienter som er for syke til å oppsøke legekontoret. I et gjestfritt hjem inviteres både kolleger, kommende kolleger og myndighetspersoner på Finnmarks-visitt til mat og drikke av første klasse.

Til slutt, som en kuriositet: I mange år fikk Anders Forsdahl bo i familiens bolig mens han fungerte som sommervikar i Sør-Varanger på 1980- og 90-tallet. Gitt den personlige relasjonen Mona Søndena hadde til Anders Forsdahl og deres felles tilknytning til befolkningen i Bugøynes, falt det naturlig for Mona å skrive en nekrolog over Anders Forsdahls virke – publisert i avisen Nordlys i februar 2006.

9. mars 2021:

Tom Sundar, leder for Norsam